

VALL-ALTA

Butlletí del Centre d'Estudis Sant Cebrià
Octubre 2016 núm. 44

Les castanyes peten, peten, donen voltes catacrec!
Ara ve la castanyera i n'hi haurà per tots els nens!
L'u de novembre és Tots Sants.
De castanyes m'ompló les mans.
Peten, peten, crec catacrec,
calentetes fan passar el fred.

Les castanyes peten, peten, donen voltes catacrec!
Faig boletes amb les mans, ja sé fer bons panellets!
L'u de novembre és Tots Sants.
De castanyes m'ompló les mans.
Peten, peten, crec catacrec,
calentetes fan passar el fred.

Les castanyes peten, peten, donen voltes catacrec!
Una història que fa por, ens expliquen vora el foc!
L'u de novembre és Tots Sants.
De castanyes m'ompló les mans.
Peten, peten, crec catacrec,
calentetes fan passar el fred.

LA CASTANYADA I TOTS SANTS

La Castanyada és una festa popular de Catalunya que, tradicionalment, s'havia celebrat el dia de Tots Sants, tot i que darrerament se n'ha desplaçat la celebració a la vigília d'aquesta diada (entre el 31 d'octubre i l'1 de novembre).

L'origen remot d'aquesta festa l'hem de buscar en la cultura celta, encara que també ha rebut influència dels àpats funeraris dels antics romans que es celebraven a l'inici de la tardor. Tanmateix, no va ser fins més tard, en el segle VII dC, que el Papa Bonifaci IV va adoptar aquesta festivitat i la va incorporar al cristianisme quan, en lloc de destruir el Panteó romà, erigit en honor de tots els déus pagans, en transformà l'advocació i el dedicà a la Verge i a tots els màrtirs, preservant així un edifici que ha arribat fins a nosaltres com una obra mestra de l'arquitectura romana per la seva imponent cúpula, en el centre de la qual un *oculus* (un forat circular) de 8,3 metres de diàmetre deixa entrar la llum natural. Segles més tard, el Papa Gregori IV va fer extensiva l'advocació del Panteó a tots els sants i va fixar l'1 de novembre com a festivitat en honor dels difunts, connectant amb les tradicions celta i romana que també la celebraven en aquestes dates.

Per als celtas, l'any es dividia en dues parts: la de la llum, que correspon a les estacions de primavera i d'estiu, i la de la foscor, que comprèn la tardor i l'hivern. Entre els períodes de llum i de foscor hi havia un temps de transició, uns dies en els quals es celebrava la festa del *Samhain*, (terme gaèlic per anomenar la festa de benvinguda a l'època d'obscuritat), durant la qual els celtas creien que els difunts podien contactar amb els vius.

En aquesta festa es menjaven fruits de tardor, castanyes i moniatos que també s'oferien als difunts per a honorar-los, alhora que, per evitar que entressin a les cases, la gent utilitzava ossos, calaveres i tota classe d'objectes desagradables que posaven ben a la vista en portes i finestres per espantar els difunts que sortien de les tombes.

Els antics romans honoraven els difunts fent-los ofrenes de pans i fruits de tardor. Els panells podrien tenir el seu origen en aquests pans de les ofrenes però aquesta teoria és incerta. L'origen dels panells i la seva relació amb la diada de Tots Sants és una qüestió encara no aclarida. Alguns historiadors defensen que poden ser una evolució d'antics àpats funeraris celebrats en moltes poblacions de la Catalunya Vella, on hi havia el costum de fer un dinar després de la mort d'algun familiar.

Altres teories suggereixen que aquest costum està lligat a la benedicció de pans, que es dipositaven com a ofrena a les tombes familiars en honor a la

memòria dels avantpassats i també com a aliment en el viatge al més enllà. Aquests pans haurien estat substituïts amb el temps pels dolços panells, elaborats amb ingredients que no es passen amb el temps i que, per tant, poden aguantar uns quants dies mentre els difunts fan el seu camí cap a l'eternitat.

En tot cas, la Castanyada com a festa tradicional a Catalunya, comença a finals del segle XVIII i simbolitza la comunió amb les ànimes dels difunts. Mentre es torraven les castanyes, es resaven les tres parts del rosari pels difunts de la família.

Al llarg dels anys la Castanyada ha esdevingut un àpat festiu en què es mengen castanyes, panells i moniatos, tot acompanyat de vi dolç, generalment moscatell. Un símbol indispensable de la festa són les castanyeres que, pels volts de Tots Sants, arriben a les poblacions i venen al carrer castanyes torrades i calentes, generalment embolicades en una paperina de paper de diari. En l'imaginari popular se les sol representar com una dona vella, vestida amb roba pobra d'abrigar i amb mocador al cap, davant d'un torrador de castanyes, amb faldilles molt amples i davantal.

El bagatge de les castanyeres era també ben diferent del d'ara. Empraven fogons de terrissa que s'anomenaven "copes" i donaven vuit castanyes per un "quarto", moneda equivalent a tres cèntims d'avui.

Joan Amades, en el seu *Costumari Català*, ens explica com eren els estris que usaven les castanyeres: "Fogons de terrissa semblants a una copa", i més endavant diu que "torraven les castanyes amb paella d'aram o de ferro grosserament foradada perquè la flama arribés més bé a les castanyes". Segons el folklorista 'les castanyeres anunciaven llur indústria amb un crit

específic que deia: "calentes i grosses; qui en vol ara que fumen?".

També ens diu que, durant molts anys, l'1 de novembre era el dia en què les castanyeres muntaven la parada. A Barcelona ho feien totes juntes a prop d'un parell de portals d'accés a la ciutat: el de l'Àngel i el de Don Carles. El primer era el pas obligat per anar al cementiri dels Empestats, que es trobava a l'actual encreuament del passeig de Gràcia amb el carrer d'Aragó. El segon punt estava situat aproximadament a l'actual avinguda Icària i era el camí per anar al cementiri del Poblenou. La gent comprava les castanyes en tornar de visitar els familiars difunts.

A partir del dia 2, les castanyeres ja es repartien per la ciutat. "A les darreries del segle XVIII", explica Amades al *Costumari*, "es feia una fira de castanyes i de panells pels carrers del Call, de la Boqueria i de l'Hospital. Guarnien grans platades de panells i castanyes, combinats i distribuïts de manera que formaven dibuixos i figures capriciosos. A la fira de l'any 1796, les parades passaven de dues-centes".

En els darrers anys, la festa de la Castanyada i Tot Sants ha entrat en competència amb el Halloween, una festivitat molt estesa a Amèrica del Nord i que ha creuat l'Atlàntic per influència del màrqueting i de les pel·lícules de Hollywood. Tanmateix, l'origen d'aquesta celebració és el mateix que el de Tot Sants. El mateix nom ja ens en dona la clau: Halloween és l'abreviació dels antics mots anglesos *All HallowsEve* (vigília de tots els sants).

Una icona d'aquesta festa, la carbassa buida amb una espelma dins, va arribar a Amèrica a causa de la immigració, molt després que s'utilitzés en molts indrets d'Europa entre els quals Catalunya. En efecte, durant l'època medieval i en molts indrets del nostre país, majoritàriament a les comarques d'Osona, del Ripollès i de la Franja de Ponent, hi havia el costum de buidar una carbassa i posar-hi una espelma encesa per, com es deia vulgarment "fer la por". Aquest costum, es conserva encara avui amb el nom de "Carbassada" en algunes poblacions d'aquestes comarques.

En el nostre poble, els vilatans havien celebrat sempre la castanyada en família, a cada llar, fins a la dècada dels anys 70/80 del segle passat. Va ser en aquells anys que un grup de veïns, entre els quals la Lola Bassols, en Joan Serra, en Josep Urban, la Concepció Bota, en Josep Rusalleda, la Rita Bota, en Siset Mas, la Paquita Gay, l'Agapito Missé, l'Engràcia Vila... entre altres, van decidir ajuntar-se per torrar les castanyes a la plaça. Tots tenien canalla i van prendre la iniciativa de fer la festa plegats. Feien el foc al terra de la plaça quan aquesta no estava enrajolada i, quan la van arreglar, van traslladar el foc dalt les escales que

pugen a l'església, en un espai que encara avui és de terra.

Uns anys més tard, l'Ajuntament es va fer càrrec de la celebració. En un principi només es torraven castanyes que es repartien gratuïtament als veïns i no va ser fins més tard que s'hi van afegir panells que es venien a un preu moderat.

Des de la regidoria de cultura i festes, el consistori s'ha encarregat de la celebració de la Castanyada fins avui dia i també des de l'escola s'ha tingut present aquesta festa per transmetre a tots els infants una tradició ben nostra.

Castanyada a l'antiga Escola Bressol

En els darrers anys, a partir del 2011, la llavors regidora de cultura, Sra. Antonia Benítez, per fomentar el voluntariat i la participació ciutadana i, aprofitant l'avinentsa que uns pares d'alumnes de 4rt de secundària veïns de Sant Cebrià, havien ofert el seu ajut en la confecció dels panells a canvi de fer servir els beneficis resultants un cop les despeses pagades, per al viatge de fi de curs dels seus fills, es varen començar a elaborar panells artesanals fets per voluntaris, que any rere any i fins avui han estat ben rebuts pels vilatans i vilatanes.

Pares i alumnes de 4rt de secundària venent castanyes i panells

Des de l'any 2011 al 2014 un bon gup de veïns i veïnes, entre els quals (i no voldria deixar-me ningú) la Mercè Puigvert, la Gemma Lorenzo, la Concepció i la Rita Bota, la Maria Guerrero, la Maria Rosa Omella, la Maria Montsant, la Gràcia Rubio, la Pilar Bardajil, la Tina Guasch, l'Anna Parera, l'Antonia Benítez, qui escriu, Marta Colell, en Josep Maria Niubó i en Jack Champion controlant el forn de llenya, vàrem tallar les castanyes, enrotllar les paperines, fer la massa dels panellets, els hi vàrem donar forma, els vàrem decorar, els vàrem coure i, el dia 31, els vàrem oferir a bon preu als vilatans i vilatanes, junt amb les castanyes ben torrades durant la celebració de la Castanyada en el poliesportiu municipal o en la Plaça.

L'any 2015, la Comissió de Festes, avui Sant Cebrià Actiu, va fer-nos el relleu com a voluntaris i és un pastisser jubilat, el Sr. José Molina, membre de Sant Cebrià Actiu, qui s'encarrega dels panellets amb la col·laboració dels altres membres de l'entitat.

Marta Colell Rotger

EL CESC INFORMA:

El divendres 18 de Novembre a les 20h. tindrà lloc, a la sala de Can Martri, c/Centre 3, la presentació, al poble de Sant Cebrià, de la ponència: **MARIA MATARÓ ROMÀ, una dona emprenedora en els anys difícils del segle XX** amb la qual, en nom del CESC (Centre d'Estudis Sant Cebrià), les seves autores, Antonia Benítez i Irene Montasell, van participar en la X Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme, celebrada a Arenys de Munt el dia 16 d'abril de 2016. El dia 18 de novembre, les autores ens faran arribar la ponència completa amb un ampli suport de fotografies projectades que il·lustraran el relat del recorregut vital i emprenedor d'una dona cabdal per a la història de Sant Cebrià.

Tots els assistents tenim la possibilitat d'adquirir, a Can Martri, fins el 15 de novembre, un tiquet al preu de 6€, per a un tast que se servirà després de la xerrada i que ens permetrà compartir i canviar impressions.

Us hi esperem nombrosos!!!

**X TROBADA D'ENTITATS
DE RECERCA LOCAL I COMARCAL DEL
MARESME**

**DONES AMB
HISTÒRIA
AL MARESME**

Dissabte 16 d'abril de 2016. Arenys de Munt
Sala Corrioles. Centre Moral

Plaça Baix Montseny, 1
08396 Sant Cebrià de Vallalta
cesc-santcebria@hotmail.com
<http://cescsantcebria.wordpress.com/>
937630154 - 680128845

Amb el suport de:

